

Hier kan over architectuur gepraat worden: Farrell Centre en Track

Julie Mabilde

Steden zijn voortdurend in verandering. Nieuwe architectuur- en stadsprojecten hebben een grote invloed op de leefomgeving van bewoners, maar niet alle bewoners hebben inzicht en inspraak in hoe die veranderingen aangestuurd worden. Twee initiatieven – het *Farrell Centre* in Groot-Brittannië en *Track* in Brussel – trachten dit te verhelpen, door letterlijk ruimte te bieden voor gesprek. Het Farrell Centre, voortbouwend op het model van *urban rooms* (stadskamers), legt de nadruk op de vergroting van de kennis over stadsontwikkeling; Track werkt aan gemeenschapsvorming, zodat lokale bewoners er beter in slagen voor hun rechten op te komen. Beide willen een breder doelpubliek bereiken en dat publiek een stem geven: de een zet in op emancipatie door verheffing, de ander op emancipatie door vereniging.

Het belang van de plaats

Het ontwerp en de toekomstige ontwikkeling van de stad en de buurt waarin we wonen, gaat iedereen aan, maar stadsplanning wordt vaak gepercipieerd als een top-down en weinig transparant proces van politieke en ambtelijke beslissingen, een zwarte doos waar gewone burgers – in tegenstelling tot ontwikkelaars – geen toegang toe en medezeggenschap over hebben. Daarom moet elke stad een plek hebben waar gesprek over erfgoed, ontwerp en het maken van betekenisvolle plekken (*placemaking*) mogelijk is, waar je kan leren over het verleden en debatteren over de toekomst van steden, en waar ook moeilijk bereikbare groepen hun weg naartoe vinden: een stadskamer (*urban room*).

Dat is althans een van de aanbevelingen van het Farrell Review, waarin een groep experts onder leiding van architect Terry Farrell, en in opdracht van de Britse regering, een onafhankelijke evaluatie maakte van de architectuur en bebouwde omgeving.¹ Het rapport, gepubliceerd in 2014 onder de titel *Our Future in Place*, formuleerde een reeks acties en aanbevelingen om de bebouwde omgeving onder de aandacht te brengen in het onderwijs, en het politieke en publieke debat – niet enkel gericht op beleidsmakers of ontwerpers, maar met de intentie om een bredere betrokkenheid te creëren bij de plekken waar we wonen en werken.

Het begrip ‘plaats’ stond centraal in de resultaten van het Farrell Review en heeft verschillende betekenissen: PLACE is een acroniem voor de disciplines die betrokken zijn bij het ontwerp van de gebouwde omgeving: *Planning, Landscape, Architecture, Construction & Engineering*, en staat voor de behoefte aan interdisciplinaire uitwisseling en samenwerking tussen deze kennisgebieden. Het centraal stellen van ‘plaats’ gaf ook aan dat de focus niet beperkt mag blijven tot het ontwerp van individuele gebouwen, maar een meer holistische blik op de bebouwde omgeving als vertrekpunt moet hebben. De nadruk ligt op het belang van plannen op maat van de specifieke plek, haar betekenis, geschiedenis, gebruikers,

138

¹ The Farrell Review of Architecture + the Built Environment, *Our Future in Place* (2014). Het rapport werd besteld nadat de regering in 2011 de Britse Commission for Architecture and the Built Environment (CABE) had opgeheven.

A Place to Talk about Architecture: Farrell Centre and Track

Julie Mabilde

Cities are constantly changing. New architectural and urban projects have a significant impact on the living environment of residents, but not all residents have access to the knowledge or the opportunity to influence these changes. Two initiatives – the Farrell Centre in the UK and Track in Brussels – seek to remedy this by, literally, providing places to talk about architecture. The Farrell Centre, inspired by the ‘urban room’ concept, focuses on increasing people’s knowledge of urban development. Track promotes community building to empower local residents to advocate more effectively for their rights. Both initiatives share the goal of reaching a wider audience and amplifying their voices: one seeks emancipation through education, the other emancipation through collective action.

The Importance of the Place

The design and future development of the cities and neighbourhoods we live in affects us all. Yet urban design is often perceived as a top-down and opaque process of political and bureaucratic decision-making, a black box to which ordinary citizens – unlike developers – have no access and in which they have no say. That is why every city should have a place where people can talk about heritage, design and placemaking, where they can learn about the city’s past and discuss its future and to which hard-to-reach groups can find their way: an urban room.

This is one of the recommendations of the Farrell Review, an independent assessment of architecture and the built environment conducted at the request of the UK government by a group of experts led by architect Terry Farrell.¹ The resulting report, *Our Future in Place*, published in 2014, outlined a series of actions and recommendations designed to bring the built environment to the fore in education, policy and public discourse. The proposals were not aimed solely at policymakers or designers, but were also meant to strengthen people’s commitment to the places where they live and work.

Central to the findings of the Farrell Review was the concept of ‘place’, which has several meanings. PLACE is an acronym for the disciplines involved in the design of the built environment: Planning, Landscape, Architecture, Construction & Engineering, and represents the need for interdisciplinary exchange and collaboration between these fields of knowledge. The centrality of ‘place’ also highlighted the need to move away from a focus on the design of individual buildings to a more holistic view of the built environment. This approach emphasised the importance of planning that is attuned to specific places, including their significance, history, users, residents and local organisations. It also emphasised the importance of placemaking, suggesting that the planning, design and management of public spaces should not be the exclusive domain of professional city-makers, but should involve collaboration with local communities. This is precisely where urban rooms play a crucial role.

139

¹ The Farrell Review of Architecture + the Built Environment, *Our Future in Place* (2014). The Review was commissioned after the government had discontinued the British Commission for Architecture and the Built Environment (CABE) in 2011.

bewoners en lokale organisaties, én op dat van betekenisvolle plekken, ervan uitgaand dat de planning, het ontwerp en het beheer van publieke ruimten niet enkel door professionele stadsmakers, maar in samenwerking met de lokale gemeenschappen dient te gebeuren. En precies dat is waar stadskamers een rol kunnen spelen.

In navolging van het Farrell Review ontstond in 2015 het Urban Rooms Network, waarin goede ervaringen gedeeld worden tussen de vele *urban rooms* die ondertussen in Groot-Brittannië werden opgericht.² In werkelijkheid zijn er grote verschillen in de manier waarop, door en voor wie die stadskamers worden ingericht, afhankelijk van de context en de initiatiefnemers. Volgens het Urban Rooms Network kunnen ze nuttig zijn voor lokale gemeenschappen die meer inspraak willen, voor lokale besturen die burgers beter en op andere manieren willen betrekken bij stedenbouw, voor ontwerpers die willen experimenteren hoe ze sociaal engagement inbedden in hun werkwijze, of voor onderzoekers en docenten die samenwerking met burgerorganisaties ambiëren.

Elke *urban room* heeft echter ook een eigen agenda, dus rijst de vraag wie dan – en dit hangt samen met de financiering – het eigenaarschap en de curatorrol op zich neemt. Het Farrell Review formuleert een visie voor een stadskamer, georganiseerd rond een maquette en met veel aandacht voor het stadsverleden, die dicht aanleunt bij klassieke architectuurcentra of stadsmusea met een meer institutionele setting. Het Urban Rooms Network daarentegen benadrukt het belang van een opendeurenbeleid en bottom-up programmering als belangrijke condities, opdat ook bevolkingsgroepen die in planningsprocessen ondervertegenwoordigd zijn, meedoen. De focus ligt nog steeds op de gebouwde omgeving, maar met bijzondere aandacht voor de gedeelde ruimte van straten, buurten en publieke

The Farrell Centre in Newcastle, with a gallery on the ground floor and the urban rooms on the upper level/ Het Farrell Centre in Newcastle, met een galerie op de begane grond en de *urban rooms* op de verdieping

2
Zie: urbanroomsnetwork.org/. Het Urban Rooms Network wordt gehost door de UCL Bartlett School of Planning en is een van de werkgroepen van Place Alliance, een vrijwillig professioneel netwerk dat eveneens werd opgericht in de nasleep van The Farrell Review.

Following the Farrell Review, the Urban Rooms Network was established in 2015 to share good practice between the many urban rooms that have since been established across the UK.² On the ground, urban rooms vary widely in how, by whom and for whom they are established, reflecting different contexts and initiators. According to the Urban Rooms Network, they can be valuable for local communities seeking greater participation, for local governments seeking to engage citizens more effectively and innovatively in urban design, for designers exploring ways to integrate social engagement into their work, and for researchers and educators who want to work with community organisations.

However, each urban room also has its own agenda, raising the question of who will take ownership and assume the curatorial role – a question often linked to funding. The Farrell Review envisions urban rooms centred on models, with a strong focus on the city's past, resembling classical architecture centres or urban museums with institutional settings. The Urban Rooms Network, on the other hand, emphasises the importance of open-door policy and bottom-up programming, ensuring that previously underrepresented groups are actively involved in planning processes. While the focus remains on the built environment, the shared spaces of streets, neighbourhoods and public spaces receive special attention and low-threshold creative activities – such as drawing sessions, storytelling, collective mapping, construction kits or interactive models for children, city walks, games, *in-situ* installations – are used to spark curiosity and inspire visitors to look at the future of their neighbourhoods with fresh eyes. Crucially, urban rooms must be situated 'on site', embedded in the places under discussion.

Curatorship and Ownership

The Farrell Review also recommends mixed funding for urban rooms, drawing resources from both the public and private sectors to ensure that neither can claim exclusive ownership. The Farrell Centre in Newcastle is a fascinating example of this approach. Positioned somewhat closer to a cultural institution than other Urban Rooms, the project was initiated by a foundation set up by Terry Farrell himself, who grew up in Newcastle and studied at Newcastle University. The Farrell Centre is located on the edge of the university campus, just north of the city centre, in a former Victorian department store. The building features a gallery for temporary exhibitions on the ground floor, with a display window opening onto the public realm. The upper floors house urban rooms, which are hybrid spaces equipped with various displays – some digital and interactive – that showcase the city's evolution and include historical representations. These spaces can be used by a variety of groups, from schools to local heritage societies, to host activities in line with the Farrell Centre's mission to be a hub for dialogue about the built environment.

The heritage value and the large display window on the ground floor give the Farrell Centre the feel of a museum or art gallery. The active base and the new forecourt are designed to make the building attractive and accessible, drawing visitors inside. The refurbishment has been co-funded by Terry Farrell's own foundation, while Newcastle University's School of Architecture, Planning & Landscape is funding operations and programming. Students and lecturers contribute their knowledge and time, becoming actively involved in the programming of the urban rooms. The Farrell Centre is led by curator, historian and writer Owen Hopkins. He and his

2
See: urbanroomsnetwork.org/. The Urban Rooms Network is hosted by the UCL Bartlett School of Planning and is one of the working groups of Place Alliance, a voluntary professional network also established in the wake of The Farrell Review.

plekken, en laagdrempelige creatieve activiteiten – zoals tekensessies, stadsverhalen breien, *collective mapping*, bouwpakketten of interactieve maquettes voor kinderen, stadswandelingen, spelen, in-situ installaties, enzovoort – worden georganiseerd om de nieuwsgierigheid te prikkelen en bezoekers aan te zetten met een frisse blik naar de toekomst van hun buurt te kijken. Dat de stadskamer ‘op locatie’ ingericht wordt, middenin de plekken die ter discussie staan, is dan ook essentieel.

Curatorship en eigenaarschap

Het Farrell Review pleit ook voor een gemengde financiering van *urban rooms*, met middelen uit zowel de publieke als de private sector, waarbij geen van beide het exclusieve eigenaarschap kan opeisen. Het Farrell Centre in Newcastle is in dat opzicht een interessant voorbeeld. Het is een (meervoudige) stadskamer die, in vergelijking met andere, wellicht dichter aanleunt bij een culturele instelling. Het project werd geïnitieerd door de stichting van Terry Farrell zelf, die opgroeide in Newcastle en studeerde aan Newcastle University. Het Farrell Centre bevindt zich aan de rand van de universiteitscampus net ten noorden van het stadscentrum, in een voormalig, Victoriaans warenhuis. Het gebouw beschikt op de begane grond over een galerie waar tijdelijke tentoonstellingen plaatsvinden, met een etalage naar de publieke ruimte, en meer vaste inrichtingen op de bovenverdieping. Het zijn hybride vertrekken waar een aantal (soms ook digitale en interactieve) *displays* aanwezig zijn, die tonen hoe de stad geëvolueerd is en hoe ze vroeger werd afgebeeld. De ruimten kunnen verder vrij ingevuld worden door groepen, van scholen tot lokale erfgoedverenigingen, om er activiteiten te organiseren die stroken met de missie van het Farrell Centre om het trefpunt van gesprek rond de bebouwde ruimte te zijn.

De erfgoedwaarde en de grote vitrine op de begane grond geven het Farrell Centre de allure van een museum of kunstgalerie. De actieve plint en een nieuw voorplein moeten het gebouw aantrekkelijk en toegankelijk maken, en bezoekers naar binnen lokken. De verbouwing werd mede gefinancierd door de stichting van Terry Farrell zelf, maar Newcastle University, School of Architecture, Planning & Landscape financiert de werking en programmering. Studenten en docenten investeren kennis en tijd, en zijn op die manier betrokken bij de organisatie van de stadskamers. Farrell Centre wordt geleid door Owen Hopkins: curator, historicus en publicist. Hij en zijn team zijn verbonden aan de universiteit maar geven er geen les, waarbij Hopkins' achtergrond in de sector van de architectuurcultuur uiteraard ook een rol speelt in de programmering. De openingstentoonstelling in mei 2023, waar het silhouet van Michelangelo's David in roze namaakbont werd getoond, en een installatie met mycelium, zwammen en schimmels, had tot doel traditionele methoden en materialen om architectuur te maken ter discussie te stellen, iets waar universiteiten en ontwerpopleidingen vandaag mee experimenteren – al is het wellicht niet het meest evidente thema om een nieuw en breder publiek kennis te laten maken met architectuur.

Farrell's visie op *urban rooms* werd eerder al vergeleken met het pleidooi, meer dan een eeuw oud, van stedenbouwkundige en socioloog Patrick Geddes om civiele musea in te richten waar bewoners een beter idee krijgen van hun relatie tot hun omgeving en hoe die, in al haar gelaagdheid, tot stand is gekomen.³ Beide gaan uit van het idee dat educatie en informatie een eerste stap naar emancipatie zijn: je moet geïnformeerd

³ Mark Tewdwr-Jones, Dhruv Sookhoo en Robert Freestone, 'From Geddes' city museum to Farrell's urban room: past, present, and future at the Newcastle City Futures exhibition', *Planning Perspective*, 35/2 (2020), 277-297.

team are affiliated with the university but do not teach there, and Hopkins's background in the field of architecture culture naturally informs the programming. The opening exhibition in May 2023, featuring the silhouette of Michelangelo's David in pink faux fur and an installation with mycelium, fungi and mushrooms, aimed to challenge traditional methods and materials used in architecture. This is an area that universities and design programmes are currently experimenting with – but perhaps not the most obvious theme for introducing architecture to a new and wider audience.

Farrell's vision for urban rooms has previously been compared to urban designer and sociologist Patrick Geddes's century-old call for the creation of civic museums, where residents could better understand their relationship to their surroundings and how this came to be, in all of its complexity.³ Both start from the idea that education and information are the first steps towards emancipation: people must be informed to be able to participate in a conversation and showing the complexity of urban development in the past, or the many plans that never came to fruition, can be instructive. In his own Outlook Tower in Edinburgh, Geddes combined a museum with an urban laboratory and research, blending a look back at the past with reflection on the future.

However, the idea of having an 'overview' of what is happening in a city and how it is developing, either from a tower or through a model, is insufficient to represent the many, often asymmetrical interests at play – and to counter the imbalance in representation. Citymaking is about much more than building and physically visible activities alone: it is also about the management and use of public spaces, about the question of who gets to appropriate those spaces and about a sense of ownership and belonging.

The fact that the Urban Rooms Network places much greater emphasis on bottom-up programming is therefore refreshing, but likely also necessary to bring discussions about architecture and urban design out of their niche, which is often filled with its own, very hermetic jargon. Urban rooms should not only provide a view of the city from a tower or from a designer's perspective, but also be at eye level, accessible and in the midst of the hustle and bustle of the city and the public space. Many of the urban rooms established in the UK in recent years have stayed far from the model of the classical cultural institution. Some were temporary, or set up in empty buildings or shop windows, without permanent exhibitions or rigid programming. Others have also provided space for a range of activities (yoga, communal cooking, makerspaces) that at first glance may not seem closely related to citymaking, but which help to foster a sense of ownership. There are also urban rooms – such as Live Works in Sheffield – that provide architecture education, forcing educators to adapt the language they use to discuss architecture and quality so that the discourse becomes more accessible to, and better resonates with, the lived experiences of visitors.⁴

The Farrell Centre itself brings together several ambitions: it is a cultural space with its own agenda and programme of exhibitions and lectures, a community space for bottom-up participation in planning processes and, through its association with the university, a knowledge and research centre. The combination of these three ambitions makes it an interesting experiment in how to foster a conversation about urban development from different perspectives – ranging from that of the architecture student or researcher to that of the local resident. However,

³ Mark Tewdwr-Jones, Dhruv Sookhoo and Robert Freestone, 'From Geddes' City Museum to Farrell's Urban Room: Past, Present, and Future at the Newcastle City Futures Exhibition', *Planning Perspective* 35/2 (2020), 277-297.

⁴ Live Works director Carolyn Butterworth in conversation with Owen Hopkins during the first City Forum organised by the Farrell Centre on 4 May 2023.

zijn om te kunnen meespreken, en het laten zien van de complexiteit van stadsontwikkeling in het verleden, of de vele plannen die het niet gehaald hebben, kan instructief zijn. In zijn eigen Outlook Tower in Edinburgh combineerde Geddes de werking van een museum met die van stedelijk laboratorium en onderzoek, en een terugblik naar het verleden met nadenken over de toekomst.

Het idee 'overzicht' te hebben op wat er gaande is in een stad en hoe die zich ontwikkelt, vanuit een ivoren toren of aan de hand van een maquette, is echter onvoldoende om de vele, vaak asymmetrische, belangen die daarbij spelen in beeld te brengen én die onevenwichtigheid in representativiteit ook te counteren. Stadmaken gaat over veel meer dan louter bouwen en de fysiek zichtbare activiteiten, maar even goed over het beheer en gebruik van publieke ruimten, over wie zich die plekken kan toe-eigenen, over een gevoel van eigenaarschap en erbij horen.

Dat het Urban Rooms Network veel sterker inzet op een programmering van onderop is daarom verfrissend, maar wellicht ook noodzakelijk om gesprekken over architectuur en stedenbouw uit hun niche met een eigen, vaak erg hermetisch jargon te halen. *Urban rooms* moeten de stad niet zozeer of enkel overschouwen vanuit een ivoren toren of met de blik van een planner, maar zich ook op ooghoogte en toegankelijk, middenin het gewoel van de stad en de publieke ruimte plaatsen. Veel stadskamers die de afgelopen jaren in Groot-Brittannië zijn opgericht, strookten niet met het model van de klassieke culturele instelling. Sommige waren tijdelijk, of vestigden zich in leegstaande gebouwen of winkelalages, zonder permanente tentoonstelling of al te vastgelegde programmering, en soms ook met ruimte voor heel wat andere activiteiten, zoals yoga, samen koken, maakplekken die op het eerste gezicht niet erg veel te maken hebben met stadmaken, maar die helpen om het gevoel van eigenaarschap te vergroten. Er zijn ook *urban rooms*, zoals Live Works in Sheffield, waar architectuurlessen gegeven worden, en dat dwingt docenten om de taal waarin ze over architectuur en kwaliteit praten aan te passen, opdat het discours ook toegankelijk wordt voor en beter aansluit bij de leefwereld van bezoekers.⁴

Het Farrell Centre zelf verenigt verschillende ambities: het is een cultureel centrum met een eigen agenda en programmering van tentoonstellingen en lezingen, een gemeenschapsruimte voor participatie in planingsprocessen van onderop, en door zijn link met de universiteit is het tevens een kennis- en onderzoekscentrum. De combinatie van die drie ambities maakt het tot een interessant experiment in, hoe je vanuit verschillende perspectieven – van architect in opleiding via onderzoeker tot buurtbewoner – een gesprek voert over stadsontwikkeling, maar het is tegelijk ook aartsmoeilijk om het evenwicht tussen die drie te bewaren en een gemeenschappelijke taal te vinden, en onvermijdelijk zal een van de ambities altijd de overhand nemen.

Wat is dan het effect op de bebouwde ruimte, en vereist die niet ook een koppeling met concrete projecten met concrete budgetten, en met de lokale stadsdiensten die de stadsvernieuwingsprojecten aansturen? Terry Farrell gelooft heel erg in het democratische proces, en dat door het belang van de bebouwde omgeving meer in het publieke debat te brengen, dit automatisch ook van invloed zou zijn op de beleidsagenda. Maar, geeft Owen Hopkins aan, zo eenvoudig werkt het niet, en bovendien zijn burgers niet per definitie geïnteresseerd in die holistische blik op de gebouwde omgeving, maar wel in heel particuliere kwesties in hun buurt die hen persoonlijk aangaan.

4
Carolyn Butterworth,
directeur van Live
Works, in gesprek met
Owen Hopkins tijdens
het eerste City Forum,
georganiseerd door het
Farrell Centre, 4 mei
2023.

it is also extremely difficult to maintain a balance between these three ambitions and find a common language and, inevitably, one of the ambitions will always take precedence.

What, then, is their impact on the built environment and does this not also require a connection to concrete projects with specific budgets, as well as with the local city services that drive urban renewal projects? Terry Farrell is a strong believer in the democratic process and also believes that highlighting the importance of the built environment in the public debate will automatically have an impact on the policy agenda. However, as Owen Hopkins points out, it's not that simple and citizens are not necessarily interested in holistic views of the built environment, but rather in very specific issues in their neighbourhood that directly affect them.

This is why, after the startup period that served to put the Farrell Centre on the map, the planning for the coming years will focus more on specific neighbourhoods, both in the city centre and in more suburban areas. Compared with London, Newcastle does not have many large-scale urban regeneration projects, says Hopkins, but rather incremental changes to the built fabric, which can still have a significant impact on neighbourhoods. At the same time, he emphasises the need to look beyond the boundaries of a relatively small city like Newcastle. There is a wider, national or European discussion about the future of cities, with many cities facing the same challenges that the Farrell Centre aims to address.

The urban rooms in the Farrell Centre/ De *urban rooms* in het Farrell Centre

In de planning voor de komende jaren komt er daarom, na de opstartperiode die diende om Farrell Centre op de kaart te zetten, meer focus op bepaalde stadsdelen, zowel in het centrum als meer suburbaan. In vergelijking met Londen zijn er in Newcastle niet erg veel grote stadsvernieuwingsprojecten, vertelt Hopkins, eerder stapsgewijze veranderingen in het stedelijk weefsel die niettemin van grote invloed kunnen zijn op de buurt. Maar tegelijk benadrukt hij de noodzaak om voorbij de grenzen van een relatief kleine stad als Newcastle te kijken. Er is een bredere, nationale of Europese discussie gaande over de toekomst van steden; vele steden worden met dezelfde uitdagingen geconfronteerd die het Farrell Centre wil agenderen.

De inbedding in de universiteit biedt mogelijkheden, maar ook verwachtingen. De thema's die curatoren of docenten zelf willen aansnijden, zullen niet altijd overeenstemmen met wat er van onderop leeft, het zijn soms net de thema's – zoals klimaatverandering of mobiliteit – waarover in steden heel verschillende meningen bestaan en die conflict oproepen, maar precies daarom kan het belangrijk zijn om ze op de agenda te zetten, en een universiteit of een onafhankelijke curator kan in dat gesprek een andere, meer bemiddelende rol spelen dan een overheidsdienst.

De twee ambities van *urban rooms*, om invloed te hebben op de kwaliteit van stedelijke ruimten als betekenisvolle plekken (*placemaking*) enerzijds en een verbeterde participatie anderzijds, staan soms op gespannen voet met elkaar. Opdat bezoekers zich betrokken en gehoord voelen, is het van belang dat de ruimte geen institutionele, maar een neutrale plek is zonder een vooraf – door de stad – bepaalde agenda. Maar om werkelijk invloed te hebben op geplande stadsprojecten, is een engagement vanuit de stadsdiensten dan wel noodzakelijk.

Urban rooms on the second floor of the Farrell Centre/ Urban rooms op de derde verdieping van het Farrell Centre

The association with the university creates opportunities, but also expectations. The issues that curators or lecturers want to address do not always match what is felt at the bottom. Sometimes these are the very issues – such as climate change or mobility – about which there are very different opinions in cities and which can cause conflict. But that is precisely why it can be important to put them on the agenda, and a university or an independent curator can play a different, more mediating role in this conversation than a government agency.

The two ambitions of urban rooms – on one hand, to have an impact on the quality of placemaking and, on the other, to improve participation – can sometimes be at odds with each other. For visitors to feel engaged and heard, it is important that urban rooms are not institutional spaces, but rather neutral ones, without a predetermined agenda set by the city. However, to have a real impact on planned urban projects, the involvement of city services is indeed necessary.

Meanwhile Use as an Act of Resistance

There is an initiative in Brussels that bears some similarities to the urban rooms, although the name is not widely known there. In 2018, the temporary use of the soon-to-be-demolished WTC towers by an architecture school, several design offices and artistic practices and the organisation of a spinoff of the Rotterdam Architecture Biennale eventually led to the creation of Track – a space designed to give local residents a voice in the planned urban development. Track builds on and formalises this practice of temporarily occupying transitional spaces.

Track stems from a specific urban regeneration project in the area around Brussels' Noordstation, the Noordwijk district, which faces many challenges: vacant offices, musty apartment blocks, being a gateway neighbourhood where refugees and homeless people seek shelter in the public space, issues with drugs and the trauma associated with the historical demolition of the area. In the 1970s, the working-class neighbourhood around Noordstation had to make way for Manhattan Brussels, a modernist district with monofunctional office towers. The WTC towers were the legacy of this 1970s top-down, functionalist planning policy. At the same time, major real estate projects are underway. With demand for office space falling and many of the office towers in need of updating, the question arises what new purpose these buildings can serve and how new spatial needs can be met. The WTC towers were originally slated for demolition, but the final redevelopment strategy shifted the focus to maximising the reuse of materials.⁵ After a thorough renovation, the new ZIN project now includes offices, a hotel and dwellings.

During the design process, the WTC towers were temporarily inhabited by stakeholders, functioning as both headquarters and a laboratory for the new project. Dieter Leyssen of architecture office 51N4E – the office also involved in the design of ZIN and one of the initiators of Track – explains how they also learned valuable lessons from this temporary occupation. After all, the temporary occupation also faced criticism: Lietje Bauwens and Wouter De Raeve, themselves temporary residents, made a film highlighting the lack of attention given to social housing residents and local community organisations.⁶ The film portrayed the operation as a way of attracting a trendy creative class to Noordwijk, which on the one hand could contribute to a socioartistic project for a more inclusive neighbourhood, but on the other hand ultimately served mainly to legitimise the redevelopment.⁷

⁵ 51N4E & I'AUC (eds.), *How Not to Demolish a Building* (Berlin: Ruby Press, 2022).

⁶ Lietje Bauwens and Wouter De Raeve, *WTC A Love Story* (2020), *WTC A Never-Ending Love Story* (2023).

⁷ Julie Mabilde, 'WTC A Never-Ending Love Story', *De Witte Raaf* 226 (2023).

Tijdelijk gebruik als een daad van verzet

Een Brussels initiatief vertoont, hoewel de term er onbekend is, een aantal overeenkomsten met de *urban rooms*. De tijdelijke ingebruikname in 2018 van de tot sloop gedoemde WTC-torens, door een architectuuropleiding, verschillende ontwerp bureaus en artistieke praktijken, en de organisatie van een spin-off van de architectuuriënnale van Rotterdam, leidden uiteindelijk tot *Track*, een ruimte om buurtbewoners een stem te geven bij de geplande stadsontwikkeling. *Track* bouwt verder op deze praktijk van tijdelijke bezetting van ruimten in transitie en formaliseert ze.

Track is ontstaan vanuit een concreet stadsvernieuwingproject, in de wijk rond het Brusselse Noordstation. Deze Noordwijk kampt met heel wat uitdagingen: leegstaande kantoren, verouderde appartementenblokken, een aankomstbuurt waar vluchtelingen en daklozen een slaapplek zoeken in het openbare domein, een drugsproblematiek en trauma's die samenhangen met de historische kaalslag in de wijk. In de jaren 1970 moest de volksbuurt rond het Noordstation wijken voor het Manhattanplan, een modernistische wijk met monofunctionele kantoortorens. De WTC-torens waren de erfenis van dat top-down en functionalistische planningsbeleid uit de jaren 1970. Tegelijkertijd zijn er grote vastgoedprojecten op til. Nu de vraag naar kantoren is gedaald, en vele van de torengedebouwen aan een update toe zijn, rijst de vraag welke nieuwe invulling de gebouwen kunnen krijgen, en hoe nieuwe ruimtevragen ingelost kunnen worden. De WTC-torens zouden in eerst instantie gesloopt worden, maar in de uiteindelijke herontwikkelingsstrategie werd gekozen voor maximaal hergebruik van de materialen.⁵ Na een grondige renovatie biedt het nieuwe ZIN-project onderdak aan kantoren, een hotel en woningen.

Tijdens het ontwerpproces werden de WTC-torens tijdelijk bewoond, en functioneerden ze ook als hoofdkwartier en laboratorium voor de ontwikkeling van ZIN. Dieter Leyssen van architectuurbureau 51N4E, het bureau dat mede het ontwerp voor ZIN tekende, en een van de initiatiefnemers van *Track*, vertelt hoe ze ook lessen hebben getrokken uit die tijdelijke bezetting. Op de tijdelijke ingebruikname kwam immers ook kritiek: Lietje Bauwens en Wouter De Raeve, zelf ook tijdelijke bewoners, maakten een film die het gebrek aan aandacht voor de bewoners van de nabijgelegen sociale woningen en de lokale buurtverenigingen aankaartte.⁶ De film schilderde de operatie af als een manier om een hippe creatieve klasse naar de Noordwijk te lokken, die wel kon bijdragen aan een sociaal-artistiek project voor een inclusievere buurt, maar uiteindelijk vooral de herontwikkeling moest legitimeren.⁷

Track, een stadslab voor onderzoek naar gedeeld en gemengd ruimtegebruik, opende in februari 2024 de deuren. Dieter Leyssen licht toe hoe het tijdelijk bewonen van de WTC-torens heeft geleerd dat je niet te snel mag gaan, omdat je dan verkeerde verwachtingen schept. In *Track* is er bewust gekozen om langzaam op te bouwen, om zo vertrouwen te scheppen tussen de partnerorganisaties en de gebruikers van de ruimte. En wat wel goed werkte in de tijdelijke bezetting van de WTC-torens, het delen van tussenruimte door de verschillende organisaties, waardoor gesprekken en nieuwe partnerschappen ontstonden, is ook onderdeel van de organisatie van *Track*.

De ruimte bevindt zich tussen de sporen en het stationsgebouw van het Noordstation, in een voormalig spoorwegmuseum dat door de spoorwegmaatschappij voor 12 jaar ter beschikking wordt gesteld aan negen organisaties, waaronder architectenbureau 51N4E en Lab North

5
51N4E en l'AUC (red.), *How Not to Demolish a Building* (Berlijn: Ruby Press, 2022).

6
Lietje Bauwens en Wouter De Raeve, *WTC A Love Story* (2020) en *WTC A Never-Ending Love Story* (2023).

7
Julie Mabilde, 'WTC A Never-Ending Love Story', *De Witte Raaf* 226 (2023).

Track, a city lab for research on shared and mixed use spaces, opened its doors in February 2024. Dieter Leyssen explained how the temporary occupation of the WTC towers taught them that haste makes waste, as it can create unrealistic expectations. At *Track*, there was a conscious decision to build slowly, to build trust between the partner organisations and the users of the space. What worked well in the temporary occupation of the WTC towers – the sharing of intermediate spaces by different organisations, which led to conversations and new partnerships – is also part of the concept of *Track*.

The space is located near Noordstation, in a former railway museum that the railway company has made available to nine organisations for 12 years. The organisations include architecture office 51N4E and Lab North (an NGO cofunded by the Noordwijk property developers), but most importantly local associations that are involved in some form of citymaking, such as Urban Foxes, a placemaking organisation that involves often overlooked groups in the design of public spaces, Ten Noey, a local community centre and Sew For Life, which offers fashion design training to women from migrant backgrounds. A number of these organisations have fixed workspaces, but the place is large enough to accommodate other activities in line with *Track*'s mission. *Track*, like the Urban Rooms, aims to increase the involvement of citizens in the changes taking place in their city, but their methods are very different; this is also linked to the way the space is funded and managed. The funding model is based on solidarity: contributions are based on ability to pay, so that nonprofit users pay less

Track is housed in the former railway museum in Brussels North Station/ *Track* is gehuisvest in het voormalige spoorwegmuseum in het Brusselse Noordstation

(een vzw die mede gefinancierd wordt door de projectontwikkelaars uit de Noordwijk), maar verder vooral lokale verenigingen die op een of andere manier werkzaam zijn rond stadmaken, zoals Urban Foxes, een organisatie van *placemakers* die vaak vergeten groepen betreft bij het ontwerp van publieke ruimten; Ten Noey, een lokaal gemeenschapscentrum en Sew For Life, dat opleidingen modeontwerp biedt aan vrouwen met een migratieachtergrond. Een aantal van die organisaties heeft er zijn vaste werkplekken, maar de ruimte is groot genoeg om plaats te bieden aan andere activiteiten die in de missie van Track passen. Track heeft, net als de Britse *urban rooms*, de doelstelling om de betrokkenheid van burgers bij de veranderingen in hun stad te vergroten, maar de manier waarop dit gebeurt verschilt, en dat heeft ook te maken met hoe de ruimte gefinancierd én beheerd wordt. Het financieringsmodel is gebaseerd op solidariteit: er wordt bijgedragen naar vermogen, zodat de non-profit gebruikers minder betalen dan de profit-bewoners (waaronder het architectenbureau). Ook wordt de evenementenruimte voor allerlei activiteiten tegen commerciële tarieven verhuurd, zodat precaire sociale groepen er gratis gebruik van kunnen maken.

In de beginfase functioneerde de plek eerder als een open ruimte die vrij ingevuld kon worden, zonder permanente tentoonstellingen. Later kwam er wel een grote kaart van de Noordwijk te hangen waarop de geplande projecten staan en bezoekers ook de voor hen betekenisvolle locaties kunnen duiden, van herkenningsplekken tot goede buurtrestaurants.

Het daadwerkelijk laten samenwonen en samenwerken van die verschillende organisaties en groepen op één plek, is ook een experiment in samenleven en stadmaken op de plek zelf. Stadmaken gaat immers niet louter om de stenen, maar ook om de opbouw van het sociaal weefsel en de programmering van plekken, om gemeenschap creëren, om aandacht voor werkgelegenheid. Om de stem van die lokale organisaties, die elk op hun manier met de stad bezig zijn, meer te laten doorklinken in het debat rond stadsvernieuwing, is het belangrijk dat ze een fysieke plek hebben waar ze ook daadwerkelijk met elkaar in gesprek komen, waar ze een netwerk kunnen vormen, en door zich te verenigen ook een grotere invloed kunnen uitoefenen. Leyssen noemt het 'tussengebruik als een verzetsdaad' omdat het tegengaan van gentrificatie ook gaat over versterking van het sociaal weefsel dat in een buurt al aanwezig is.⁸

In vergelijking met het Farrell Centre is de opzet breder en wendbaarder, en de focus ligt minder op ontwerp per se. Maar die bredere opzet en partnerschap strookt wel met een typisch stedelijke dynamiek en wat een stad tot stad maakt: de menging van verschillende groepen, actoren, belangen, activiteiten. In hoeverre Track een werkelijke invloed kan hebben op de herontwikkeling van de Noordwijk, zal nog moeten blijken, maar ook de meer klassieke, activistische Brusselse burgerverenigingen zoals Bral vinden er vandaag alvast hun weg naartoe, en organiseerden er een discussieavond over het zwartedooskarakter van de Brusselse stedenbouw.

Track heeft de ambitie een neutrale plek te zijn die niet geassocieerd wordt met een overheid, een bedrijf of een ontwikkelaar: Leyssen noemt het een 'witruimte' die gebruikt en geprogrammeerd wordt door een aantal vaste partners maar die ook een veilige ruimte moet zijn voor de meer kwetsbare groepen uit de buurt. Het is een delicate evenwichtsoefening om een publieke ruimte te creëren, zonder het gevoel van onveiligheid dat in sommige delen van de Noordwijk bestaat, binnen te loodsen. Track heeft geen vitrine naar de publieke ruimte (maar wel ramen met zicht op

8
'Tussengebruik' wordt hier begrepen als de tijdelijke ingebruikname van leegstaande of onderbenutte gebouwen in afwachting van herontwikkeling. Het tijdelijk gebruik kan ook van invloed zijn op de beslissingen (van architecten, beleidsmakers of ontwikkelaars) over de toekomstige herbestemming. Een uitvoeriger beschrijving van de lessen uit het tijdelijk gebruik van de WTC-torens is te lezen in: Dieter Leyssen, 'Meanwhile Use as an Act of Resistance', *Joelho – Journal of Architectural Culture 9, Reuse of Modernist Buildings: Pedagogy and Profession* (2018).

than forprofit users (including the architecture firm). In addition, the events space is rented for all kinds of activities at commercial rates, allowing marginalised social groups to use it free of charge.

In the initial phase, the space will function more as an open space that can be freely filled, without permanent exhibitions. Later, a large map of Noordwijk will be displayed, showing the planned projects, and visitors will be able to indicate the places that mean something to them, from familiar landmarks to favourite neighbourhood restaurants.

The actual coexistence and collaboration of these different organisations and groups in one space is also an experiment in living together and citymaking *in situ*. After all, citymaking is not just about physical buildings, but also about building the social fabric and programming spaces, creating community and focusing on employment opportunities. To give more weight to the voice of local organisations, each contributing to citymaking in their own way, in the debate on urban regeneration, it is important that they have a physical space where they can actually engage with each other, build networks and, by joining forces, have a greater impact. Leyssen calls this 'meanwhile use as an act of resistance', because resisting gentrification is also about strengthening the social fabric that already exists in a neighbourhood.⁸

Compared with that of the Farrell Centre, the setup of Track is broader and more flexible, with less focus on design per se. However, this broader format and partnership is in keeping with typical urban dynamics and with what makes a city a city: the mix of different groups, actors, interests and activities. Whether Track can have a real impact on the redevelopment of Noordwijk remains to be seen, but even the more traditional, activist Brussels citizens' organisations, such as Bral, have already found their way there and organised a discussion evening on the 'black box' of Brussels urban design.

Track has the ambition to be a neutral space that is not associated with any government, company or developer: Leyssen refers to it as a 'white space' that is used and programmed by a number of core partners, but also serves as a safe space for more vulnerable groups from the neighbourhood. It is a delicate balancing act to create a public space without drawing in the feeling of insecurity that exists in some parts of Noordwijk. Track does not have a display window opening onto the public realm (although it does have windows overlooking the platforms), but during the summer, the organisations move outside to activate the surrounding public space with temporary installations and programmes centred on outdoor play.

Track sees itself as an experiment that can inspire the whole of Noordwijk. After all, the city requires developers to reserve a certain percentage of their buildings for sociocultural programmes. According to Leyssen, developers are also interested in a different kind of public space, to activate the ground floors. The raw design, the unfinished and unpolished space that Track offers to several organisations sharing the space, serves as a demonstration of how things can be done differently. For example, the circular renovation was carried out on a low budget because it did not have to meet the highest standards of finish. Moreover, it was carried out by a social economy partner and thus contributes to local employment in the neighbourhood. Track's aim is not to educate or promote its own agenda, but to strengthen the network among organisations that, unlike developers, have little access to politicians or city services.

8
'Meanwhile use' is understood here as the temporary occupation of vacant or underused buildings pending redevelopment. Temporary use can also have an impact on decisions – by architects, policy-makers or developers – about future redevelopment. A more detailed description of the lessons learned from the temporary use of the WTC towers can be found in: Dieter Leyssen, 'Meanwhile Use as an Act of Resistance', *Joelho – Journal of Architectural Culture 9, Reuse of Modernist Buildings: Pedagogy and Profession* (2018).

de perrons). Maar in de zomer trekken de organisaties naar buiten om, via tijdelijke installaties en programmering rond bijvoorbeeld 'buiten spelen', de publieke ruimte in de buurt te activeren.

Track ziet zichzelf als een experiment dat inspiratie kan bieden voor de hele Noordwijk. De stad eist immers dat ontwikkelaars een bepaald percentage in hun gebouwen voorbehouden aan sociaal-cultureel programma. Volgens Leyssen hebben ontwikkelaars ook interesse in een ander soort publieke ruimte om de begane grond te activeren, en het ruwe ontwerp, de onaffe, niet gepolijste ruimte die Track deelt met meerdere organisaties, is een demonstratie van hoe het anders kan: een circulaire verbouwing, met een lager budget, omdat het niet aan de hoogste afwerkingsnormen hoefde te voldoen, en die dankzij de verbouwing door een partner in de sociale economie ook bijdraagt aan de werkgelegenheid in de buurt. Het doel van Track ligt minder in het educatieve of het naar buiten brengen van een eigen agenda, maar in de versterking van het netwerk tussen organisaties die (in tegenstelling tot ontwikkelaars) minder toegang hebben tot politici of stadsdiensten.

Architectuursector met een maatschappelijke rol

The Farrell Centre en Track leggen eigen accenten, maar beide zijn een experiment in het opentrekken van het debat rond stadsontwikkeling en architectuur. In het ene is het de universiteit, in het andere een architectenbureau, maar in beide gevallen neemt een actor uit de architectuursector een maatschappelijke rol op zich op de plek waar men gevestigd is, en zet die de eigen positie in om te wegen op beleid of stadsontwikkelingsprojecten. Beide centra illustreren de zoektocht naar nieuwe configuraties

Track: a lab for research into shared and mixed use of urban space/ Track: een stadslabo voor onderzoek naar gedeeld en gemengd ruimtegebruik

An Architecture Sector with a Social Role

The Farrell Centre and Track each emphasise different aspects, yet both serve as experiments in broadening the debate on urban development and architecture. In one it is the university, and in the other an architecture firm, but in both cases actors from the architecture sector assume a social role in the context of their place of business and use their position to influence policy or urban development projects. Both illustrate the search for new configurations of civic action in cities where larger forces and real estate dynamics dominate, leaving citizens with seemingly little control.

The Farrell Centre achieves this by bringing the issues and challenges addressed in design education into the public realm, making them accessible for public engagement. Conversely, students are given the opportunity to engage with the users of the spaces they use for design exercises, or even to participate in engagement processes for concrete public space projects.

Track is an experiment in giving local organisations a voice in neighbourhoods undergoing significant change, by literally providing them with space. This voice will never be as loud as that of the developers at the negotiating table, but it can gain strength through greater visibility in the neighbourhood and through partnerships with more established cultural organisations, design offices or universities.

In both cases, it is vitally important to have a space that can serve as a setting for exchange and discourse development. The long-term impact of these new civic spaces – mediated by universities or design offices – on urban development, and the extent to which they can counter imbalances in power and representation, remains to be seen. The various stakeholders involved often have divergent interests, and there is always the risk that such spaces may elicit or inadvertently contribute to gentrification.

The question of what an effective model for civic engagement in urban development might look like today remains open, as does the role that new initiatives and mediating entities can play. Ultimately, it is the government's responsibility to safeguard the interests of diverse groups in planning processes and construction projects, ensuring that participation is not reduced to a mere pro forma exercise.

My special thanks go to Susan Holden, Maarten Liefoghe and Maarten Van Den Driessche, as well as Owen Hopkins and Dieter Leyssen, whose valuable input and feedback made this text possible.

Translation: InOtherWords, Maria van Tol

voor civiele actie in steden waar grotere machten en vastgoeddynamiek spelen waar burgers weinig vat op lijken te hebben.

In het Farrell Centre gebeurt dit door het naar buiten brengen en toegankelijk maken van de thema's en uitdagingen waar ontwerpopleidingen zich mee bezig houden, om het publiek hierin te betrekken. Maar omgekeerd kunnen studenten kennismaken met de gebruikers van de plekken waarvoor ze hun ontwerp oefeningen maken, of zelfs betrokken worden bij participatieprocessen voor concrete projecten van publieke ruimte.

Track is een experiment in hoe je in buurten in volle verandering aan lokale organisaties een stem kunt geven door hen letterlijk ruimte te bieden. Die stem zal nooit even luid klinken als die van de ontwikkelaars aan de onderhandelingstafel, maar kan aan kracht winnen door hen een grotere zichtbaarheid in de buurt te geven, en door partnerschappen met meer gevestigde culturele organisaties, ontwerp bureaus of universiteiten aan te gaan.

In beide gevallen is het van vitaal belang om over een ruimte te beschikken die kan dienen als setting voor uitwisseling en de opbouw van een discours. Welk effect deze nieuwe civiele ruimten, met universiteiten of ontwerp bureaus als bemiddelende organisaties, op langere termijn kunnen hebben op stadsontwikkeling, en in welke mate ze de onevenwichtigheid in macht en vertegenwoordiging kunnen counteren, zal in de toekomst moeten blijken. De verschillende betrokken partijen hebben niet steeds parallelle belangen, en er bestaat ook altijd het gevaar dat dergelijke locaties gentrificatie in de hand werken.

Het blijft een open vraag wat tegenwoordig een doelmatig model kan zijn voor burgerbetrokkenheid bij stadsontwikkeling, en welke rol nieuwe initiatieven en bemiddelende instanties hierin kunnen spelen. Uiteindelijk blijft het de opdracht van de overheid om in planningsprocessen en bouwprojecten te waken over de belangen van verschillende groepen – ervoor te zorgen dat participatie niet beperkt blijft tot een pro forma oefening.

Veel dank aan Susan Holden, Maarten Liefoghe en Maarten Van Den Driessche, en aan Owen Hopkins en Dieter Leyssen, zonder wiens waardevolle inbreng en terugkoppeling deze tekst niet tot stand had kunnen komen.

Susan Holden and Maarten Liefoghe
Design Quality as a Matter of Governance and Culture: A Diptych

Two parallel articles explore contrasting paradigms that inform contemporary practices and discourses of quality: design quality as a matter of governance versus a matter of culture. Different notions of what is a good place, different rationales for design quality and responsible architectural practice, and different settings for quality assurance correspond to these framings. Susan Holden and Maarten Liefoghe
Ontwerpkwaliteit als kwestie van bestuur en cultuur: Een tweeluik

Twee parallelle artikelen verkennen contrasterende denkmodellen die in de hedendaagse kwaliteitsdebatten en -praktijken hun neerslag vinden: ontwerpkwaliteit als een kwestie van bestuur (*design governance*) versus een kwestie van cultuur. Daarmee stemmen andere opvattingen overeen over wat een goede plek is, een hoogwaardig ontwerp of een verantwoorde architectuurpraktijk, en ook andere omgevingen voor kwaliteitszorg.

Susan Holden
Quality as a Matter of Governance: Design Review

The idea that design quality is a matter for governing has taken on a new meaning in the wake of neoliberal reforms of government since the 1980s that have dramatically changed the agency of public-sector actors in shaping the built environment. The concept of design governance captures new ways of directing design expertise – such as design review panels – and new socio-political motives for quality. The public interest agendas for quality in contemporary design governance relate to a new 'political economy of place-making', and more recently, to an equitable environmental transition.

Susan Holden
Kwaliteit als een kwestie van governance: Ontwerpbeoordeling

Het idee dat ontwerpkwaliteit een zaak is van besturen, heeft in het kielzog van de neoliberale hervormingen van de overheid sinds de jaren 1980 een nieuwe betekenis gekregen, waardoor de rol van actoren in de publieke sector bij het vormgeven van de gebouwde omgeving ingrijpend is veranderd. Het concept *design governance* omvat nieuwe manieren om ontwerpexpertise te stimuleren – zoals kwaliteitspanels – en nieuwe sociaal-politieke redenen om kwaliteit te realiseren. Het huidige ontwerpend besturen is erop gericht om, in het algemeen belang, kwaliteit te realiseren als een nieuwe 'politieke economie van plaats maken' en via een rechtvaardige ecologische transitie.

Maarten Liefoghe
Quality as a Matter of Culture: Baukultur

A cultural pillar of architectural quality is sometimes mobilised as a counterbalance to purely technical, economic or energy performance standards. 'Building culture' is one of the concepts that gives specific expression to this. The term aims to extend beyond the culture of architecture and entered European policy frameworks with the Davos Declaration, *Towards a High-Quality Baukultur for Europe*, in 2018. Moving between Davos and Zurich, this article explores the notion in relation to various discursive contexts, buildings and traditions of cultural critique, heritage conservation and disciplinary self-reflection within architecture. Maarten Liefoghe
Kwaliteit als een kwestie van cultuur: Baukultur

Een culturele pijler van architectonische kwaliteit wordt soms gemobiliseerd als tegenwicht voor puur bouwtechnische, economische of energiepres-

tatiën. 'Bouw-cultuur' is een van de concepten die daar een specifieke invulling aan geven. De term wil breder reiken dan architectuurcultuur en deed zijn intrede in Europese beleidskaders met de Verklaring van Davos, *Towards a High-Quality Baukultur for Europe*, in 2018. Bewegend tussen Davos en Zürich tast dit artikel de notie af in relatie tot verschillende discursieve omgevingen, gebouwen en tradities van cultuurkritiek, erfgoedzorg en architectuurdisciplinaire zelfreflectie.

Maarten Van Den Driessche
Justification, Negotiation and Mediation: Instituting Architectural Quality

In 2012, Agency – an artist initiative founded by Kobe Matthys – presented *Thing 001359 (Chico Mendez Mural Garden)* at the Atelier Bouwmeester in Brussels. Around a concrete scale model, an audience is seated on a scaffold, like a miniature parliament. The audience holds cards that document the controversy and legal proceedings surrounding the demolition of a spontaneously created community garden in Lower Manhattan. This article discusses the analogy between this artistic 'gathering' and the day-to-day institutional functioning of the Flemish Government Architect (*Vlaams Bouwmeester*). This shifts a semantic discussion about the nature of architectural quality to one about the circumstances under which decisions are made. Architectural quality as dispute: Who decides? About what? From which position, and according to which criteria? Maarten Van Den Driessche highlights the acts of accountability, negotiation and mediation, referencing theories by, among others, Luc Boltanski, Bruno Latour, Susan Leigh Star and Chantal Mouffe.

Maarten Van Den Driessche
Verantwoording, Onderhandeling, Bemiddeling: Architectuurkwaliteit instellen

In 2012 voerde Agentschap – een kunstenaarsinitiatief opgericht door Kobe Matthys – 'Ding 001359 (Chico Mendez Mural Garden)' op in het Atelier Bouwmeester in Brussel. Rond een betonnen schaalmodel zit een publiek op een stelling, als een miniatuurparlement. Het publiek houdt fiches vast die de controverse en rechtszaak rondom de sloop van een spontaan geïnstalleerde gemeenschapstuin in Lower Manhattan documenteren. Dit artikel bespreekt de analogie tussen deze artistieke 'samenkomst' en de dagelijkse institutionele werking van de Vlaamse bouwmeester. Dat verlegt een semantische discussie omtrent de aard van architectuurkwaliteit naar een over de omstandigheden waarin beslissingen worden genomen. Architectuurkwaliteit als geschil: Wie beslist? Waarover? Vanuit welke positie en met welke criteria? Maarten Van Den Driessche duidt de acties van verantwoording, onderhandeling en bemiddeling, verwijzend naar theorieën van onder meer Luc Boltanski, Bruno Latour, Susan Leigh Star en Chantal Mouffe.

Kirsten Schipper
Thinking and Acting in a Design-Oriented Way: Interview with Chief Government Architect Francesco Veenstra

The position of the Chief Government Architect has existed in the Netherlands for over two centuries. This independent advisor is concerned with national spatial planning issues, but is also involved in various projects of the Central Government Real Estate Agency, which, through its land and property holdings, exerts considerable influence on our living environment. Since September 2021,

Francesco Veenstra has held the position of Chief Government Architect. As the guardian of quality on behalf of the central government, he speaks in this issue of OASE about the application of design-led thinking and practice within the largest property organisation in the Netherlands. According to Veenstra, involving designers at an early stage is the most important tool for clearly defining the criteria for quality.

Kirsten Schipper
Ontwerpend denken en handelen: Interview met Rijksbouwmeester Francesco Veenstra

De functie van de Rijksbouwmeester bestaat in Nederland al meer dan twee eeuwen. Deze onafhankelijke adviseur bekommert zich over nationale ruimtelijke inrichtingsvraagstukken, maar is ook betrokken bij diverse projecten van het Rijksvastgoedbedrijf, dat met al zijn grond en vastgoed een invloed heeft op onze leefomgeving. Sinds september 2021 vervult Francesco Veenstra de rol van Rijksbouwmeester. Als kwaliteitsborger van de rijksoverheid spreekt hij zich in dit nummer van OASE uit over het inzetten van ontwerpend handelen en denken in het grootste vastgoedbedrijf van Nederland. Het vroegtijdig betrekken van ontwerpers is volgens Veenstra het belangrijkste instrument om de criteria voor kwaliteit scherp te stellen.

Stefan Devoldere
We Need to Talk about Quality: The Urban Workshop in Ostend and the Zilverlaan

In 2016, the Belgian coastal city of Ostend put a plot of land on the suburban city fringe up for sale at a fixed price. This process was overseen by the *Urban Workshop*, a quality review panel composed of external experts and local officials. Private developers were invited to submit proposals featuring a high-quality design not only for the plot itself, but also for the neighbouring sites,